

EL *PLANCTUS MONIALIS* DEL VATICÀ
NOVAMENT EDITAT I TRADUÏT AL CATALÀ

Jesús Alturo i Tània Alaix
Seminari de Paleografia, Codicologia i Diplomàtica
Universitat Autònoma de Barcelona

L'obra acadèmica i la vida sencera de l'estimada amiga Maricarmen Gómez Muntané ha transcorregut —i, sortosament, transcorre— envoltada de Música, però també acompanyada de la Lletra feta so. La poesia medieval, tan ben coneguda per ella, ben sovint era recitada o cantada amb acompanyament musical. Aquest és el cas del *Planctus monialis*, un punyent i commovedor tema poètic que donà veu a les dones «malmonjades» i a llur plany dolorós per haver de portar una existència no desitjada, lliurades a la vida monàstica sense vertadera vocació.

No fa gaire, hem tingut l'avinentsa de presentar una edició completament nova del poema d'aquesta mena que transmet el ms. Vat. lat. 3251 (Figs. 1 i 2), donat a conèixer inicialment per Marco Vatasso (1904-1905) i editat també per Peter Dronke (1965-1966).¹

Incapaçes d'oferir a la Maricarmen una aportació acadèmica digna de l'altíssim nivell que ella ha assolit, ben reconegut tant en l'àmbit nacional com internacional, però incapaçes també de no ser presents en aquest merescut homenatge, li oferim aquí de nou la nostra versió del text original en llatí acompanyada d'una traducció com a testimoniatge del nostre gran afecte i sincera admiració.

Però hem d'advertir que introduïm ara una nova esmena al text llatí: en el penúltim vers, en comptes de la lectura *eruerere*, proposada per Dronke i acceptada inicialment per nosaltres, creiem poder-hi llegir *recingere*, «descenyir, alliberar», que hi fa molt més sentit.

Heus ací de primer el text original tal com nosaltres l'hem restablert d'acord amb les esmenes paleogràfiques i els raonaments filològics recentment exposats, i amb la correcció en aquesta avinentesa afegida (Alturo i Alaix, 2019).

1 A la segona edició (Dronke, 1968), l'autor esmena, sense advertir del canvi, *uincor* per *uescor*.

1 Plangit nonna fletibus, inenarrabilibus condolens gemitibus, dicens consodalibus: 5 Heu misella! Nichil est deterius tali uita! Cum enim sim petulans et lasciuia, 10 sono tintinnabulum, repeto psalterium, gratum linquo somnium cum dormire cuperem. Heu misella! 15 Pernoctando uigilo [cum] non uellem. Iuuenem amplecterer quam libenter! Fibula non perfruor, 20 flammeum non capio; strophium [as]sumerem, diadema cuperem. Heu misella! Monile arriperem. 25 Si ualerem, pelles et hermi[nie] libens ferrem. [Cin]go turbe circulum, p[e]des uoluo per girum, 30 flecto capud [su]pplicum, non ad auras [re]luo. Heu misella!	Munus dans in candidis rumpo pectus. 35 Linguam tero dentibus uerba promens. Lectus est turpissimus, filtris, non tapetibus; ceruical durissimum; 40 subter filtrum, palea. Heu misella! [Pas]cor lance misera et amara, [ne]c succis farinule 45 et caseo. Tunica teterrima, interula fetida stamine conpos[ita], nodis et corticibus. 50 Heu misella! [Pu]lex cupes adolens inter pilos, atque lens [repe]ritur scalpens carnes. 55 Iuuenis, ne mo[re]ris! Faciam quod precipis. Dormi mecum, s[i] uelis. Tedet plura dicere, heu misella!, 60 atque magis facere, perdens uitam cum possim [re]cingere memetipsam.

I heus ací, finalment, com l'interpretem en la nostra llengua:

Vessant llàgrimes i gemecs indescriptibles, desconsolada, una monja es plany a les seves germanes:

Ai, infeliç de mi! Res no hi ha de pitjor que semblant vida! No obstant ser tibada i sensual, faig sonar la campaneta, vaig a buscar el salteri, i deixo el plaent repòs quan el que desitjo és dormir.

Ai, infeliç de mi! A contracor em passo la nit sencera en vetlla. I com m'abellera d'abraçar un jove! No frueixo de cap joiell, ni prenc el vel nupcial; com em vestiria amb robes femenines i tant com desitjaria una corona.

Ai, infeliç de mi! A corre-cuita em posaria un collar. I, si podia, també pells de marta portaria de bona gana.

Voltejo el rotlle de les meves companyes, carranquejant a l'entorn, i capcota i en actitud suplicant no alço al cel la mirada.

Ai, infeliç de mi! Oferint un espectacle propi de gladiadors m'esquinço el cor. Desgasto la llengua remugant mots entre dents. El llit és d'allò més incòmode, de draps, no de teles; el cuixí, duríssim; i sota un pilot de parracs, palla.

Ai, infeliç de mi! Malmenjo d'un plat miserios i amargant, i no tasto suculents farinetes ni formatge. La túnica, lletgíssima; la camisa, pestilent i filamentosa, una combinació de nusos i de corfes.

Ai, infeliç de mi! La puça creix famolenca entre els cabells i el poll es desamaga quan pica la pell.

Jove, no t'entretenguis! Faré el que disposis. Dorm amb mi, si vols. Cansa d'explicar tants infortunis, ai, infeliç de mi!, i més encara de resignar-s'hi fent malbé la vida, quan jo mateixa me'ls podria estalviar.

BIBLIOGRAFIA

- Alturo, J. i Alaix, T., 2019: «A new critical edition of the Vatican *Planctus monialis* and another unknown *Planctus monialis* from Obarra», *Mittellateinisches Jahrbuch*, 54-2, pp. 299-314.
- Dronke, P. (ed.), 1965-1966: *Medieval Latin and the Rise of the European Love-Lyric*, Oxford, vol. 2, pp. 357-360.
- , 1968: *Medieval Latin and the Rise of the European Love-Lyric*, 2nd ed., Oxford, vol. 2, pp. 357-360.
- Vatasso, M., 1904-1905: «Contributo alla storia della poesia ritmica latina medievale», *Studi Medievali*, 1, pp. 119-125.

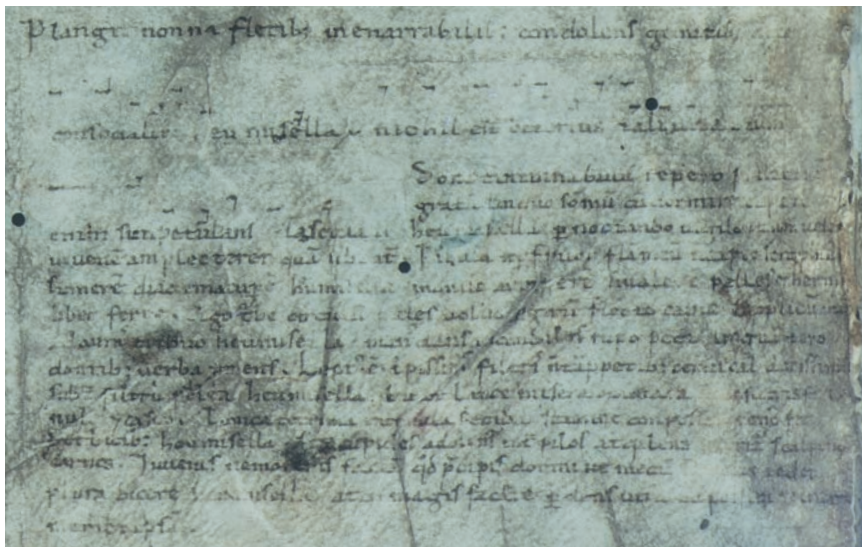

Fig. 2. Text del *Planctus monialis*. Vat. lat. 3251, fol. 178v (detall).

© Biblioteca Apostolica Vaticana.